

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F.J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 270. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg10-shoot-idm140342680013024/facsimile.pdf> (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

MORALSKÉ TÆNKER

- nede. – *Maximer*, Grundsætninger. – *Attributa*, af lat. attributum, Egenskab. – *Aristoteles*, i sin Poetik, som behandler Tragedien og Eposet. – *ex. gr.*, lat. exempli gratia, for Eksempel. – *høist*, især. – *promitteret sig*, gjort sig Haab om. – *derudover*, af den Grund. – *Actina Theatri*, lat. Teatrets Sjæl. – *Skjænsomhed*, Forstandighed, Dømmekraft. – *Artificium*, lat. Kunst, Færdighed.
- S. 57. *Theofrast* (ca. 371 – ca. 287 f. Kr.), græsk Filosof og Forfatter, hvis »Karakterer« er en Samling satiriske Typeskildringer. – *Philosophorum præcepta*, lat. Filosofers Forskrifter. – *Daarligheder*, Daarskaber. – *Øyenskalk*, Hykler. – *Tartuf*, den hykleriske Hovedperson i Molières Karakterkomedie af samme Navn (1664). – *Festin de Pierre* (Stengildet). Molières Karakterkomedie benævnes nu oftest Don Juan (1665). Ved Gæstebudet hos den myrdede Svigerfaders Aand, Stengæsten, opsluges den troløse Don Juan af Helvedes Flamme. – *Stadsmænd*, Statsmand. – *Extremitet*, Yderlighed. – *Helte-Historie*. Adskillige store Heltes sammenlignede Historier I-II (1739) er planlagt efter den græske Forfatter *Plutark's* (ca. 46 – 120) Parallelle Levnedbeskrivelser. Se Bind VIII. – *distingvere*, adskille.
- S. 58. *Apparens*, Ydre. – *succederet*, lykkedes. – *Axioma*, gr. egl. Værdi, indlysende Faastand. – *opkaage*, opkoge. – *Oratores*, lat. Talere. – *Decouverter*, Opdagelser. – *confunderes*, forveksles. – *quintessentierede*, raffinerede, skarpsindige. – *heller*, snarere. – *Bayle*, se Indl. – *L'Esprit*. Jacques Esprit's (1611–78) *La Fausseté des vertus humaines* (1678). – *Hofmod*, Hovmod. – *Hospitaller*, Fattighuse. – *Besyderligen*, især. – *Autor til ... Fabel om Bierne*. Den engelske Moralfilosof Bernard Mandeville (o. 1670–1733), der 1714 udgav *The Fabel of the Bees, or Private Vices Public Benefits*. – *plaidere for*, forsvarer.
- S. 59. *Republique*, Stat. – *Proprietarius*, Ejer af større Landejendom. – *finder sin Regning*, ser sin Fordel. – *Seneca* (ca. 4 f. Kr. – 65 e. Kr.), romersk Filosof og Forfatter. Stedet her (De beneficiis 6, 38, 2–3) har delvis dannet Grundlag for den forudgaaende Passage: »Hvem har ikke Profit af en andens Skade? Soldaten ønsker Krig; Dyrtid giver Landmanden nyt Mod; Sagførereren trakter efter Fortjeneste ved saa mange Processer som muligt; for Lægerne er et Aar fuldt af Sygdom en Kilde til Velstand; hvis Husene ikke tog Skade ved Ild og Uvejr, vilde Haandværkerens Virksomhed ligge stille«. – *Caroli 8. Billedet*. Karl 8.'s Billedet (1470–98). – *Frantzoser*, »den franske Syge«, Syfilis. – *Beroalde de Verville* (1558–o. 1612), fransk Filosof og Matematiker, Forfatter til en Bog om at komme frem i Verden, *Moyen de parvenir* (1595; oftere optrykt). Holberg citerer

NOTER

- den her efter Bayle, Dictionnaire, Art. Pericles, Note K mod Slutningen. – *Gylden*, Guldmønt; hos Kilden: livres. – *Rente*, Indtægt.
- S. 60. *Adkomst*, Berettigelse. – *gisper*, gaber. – *Sympathie*, Samstemthed, Vekselvirkning. – *Infalibilitet*, Ufejlbarehed. – *Chrysippos* (f. ca. 280 f. Kr.), gr. Filosof af den stoiske Skole. – *Application paa*, Lyst til at beskæftige sig med.
- S. 61. *Qvis etc.* Hvem beundrer ikke C's Lærdom? Han véd, hvad der findes i Havet, paa Jorden og i Luften. Og han véd, hvad Juno studrer med Jupiter om. Men han aner ikke noget om sin Kones Nætter. – *Øvelsen*, Udøvelsen. – *Hysteron proteron*, »sidst først«; hvad der burde komme sidst, stilles først. – *Creature*, Væsener. – *Zoroaster*, ell. Zarathustra, parsisk Profet (o. 700 f. Kr.). – *Oraclet*, Spaadomme; her vel Zendavesta (Avesta). Parsernes hellige Skrift. – *jævnes*, glattes. – *planeres*, om Papir; behandles med Limvand og presses. – *Catechisation*, Undervisning.
- S. 62. *Præjudicium*, Fordom. – *begyndte med Morale*, dvs. med de religiøse Sandheder, som kan udledes rent fornuftmæssigt. – *interessered*, egennyttig. – *Veritas localis*, lat. begrænset Sandhed.
- S. 63. *Erindring*, Paamindelse. – *præparatorier*, Forberedelser. – *opere*, virke. – *Lectie*, Klasse. – *drives paa*, arbejdes paa. – *Præceptum*, Forskrift. – *Institution*, Undervisning. – *Fribytterie*, Sorovert.
- S. 64. *Clovis*, Frankerkongen Chlodovech (481–511). Døbt 496. – *Passions-Historien*, Jesu Lidelseshistorie. – *Convertisseurs*, fr. Omvendere. – *Vore Missionærer*. Dansk ydre Mission organiseredes 1705 ff. (Trankebar, Lapland, Grønland, Dansk Vestindien). – *et andet Sted*, Sammenlignede Helte-Historier, Samlede Skrifter XI, 247–49. – *brød ... over tvers*, afbrød ... brat. – *Conversionen*, Omvendelsen. *Indianske*, (vest)indiske. – *Ars critica*, lat. Kritikerkunst. – *Opinion*, Omdømme. – *Proselyter*, Omvendte.
- S. 65. *conform*, overensstemmende. – *Billighed*, (sund) Fornuft. – *Velbehag*, Forgodtbefindende. Hentydning til Calvinismens Prædestinationslære. – *Notiones communes*, lat. almene Kundskaber, Forestillinger. – *Transsubstantiationen*, Væsensforvandlingen. Katolicismens Lære om Brødets og Vinens Forvandling til Kristi Legeme og Blod ved den hellige Nadver.
- S. 66. *Pyrrhonismus*, Scepticisme; efter Grundlæggeren, Pyrrhon (død o. 275 f. Kr.). – *Dissertation*, Afhandling. – *Historier*, den historiske Videnskab. – *anseer*, ser paa. – *Himmel*, Berettigelse. – *Praxis*, af gr. praxis. – *Mechanica*, lat. mekanisk Eksperimenten. – *gemeene Haandverker*, ordinære Arter af Haand-